

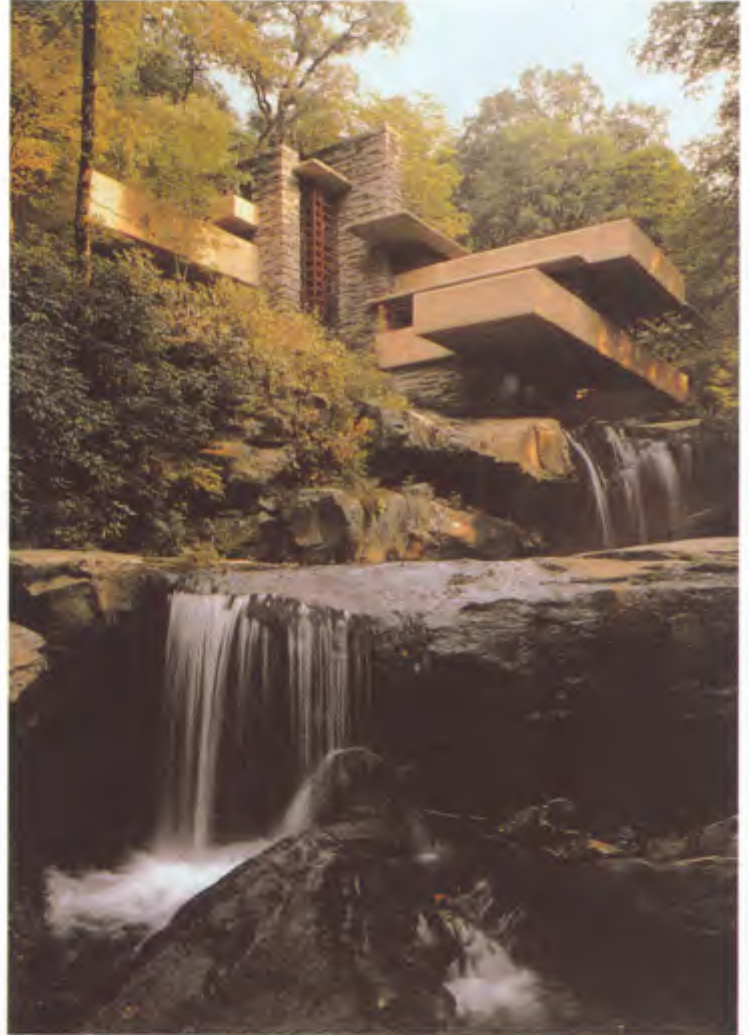
Frank Lloyd Wright ve Konut Tipolojisi

N e r i m e C i m c o z *

Frank Lloyd Wright, 1900 yıllarında, Chicago çevresindeki ilk evlerini yapmaya başladığında yoğun kent yaşamından uzaktaki kır evleri revaçtaydı ve bu eğilim "Kır Ekolü" diye adlandırılıyordu. Alçak, eğimli çatıları, geniş saçakları ve insancıl oranlarıyla, doğanın içindeki bu evlerin temasını yakalayan Wright, bu temayı daha da geliştirerek, sonraki yıllarda düşüncelerinin tutarlı bir felsefeye dönüştüğü mimari yapılarını oluşturdu. Wright'ın kır evlerini sevmesindeki başlıca neden, ağaçların, gökyüzünün, doğanın içine, sadelikle getirilen güzelliği ve her zaman bu güzelliğin iyi anlaşılması gerektiğini savunuyordu.

Öğrenim süresinde, bir süre Wisconsin Üniversitesi'nde mühendislik eğitimi gören Wright, bununla tatmin olmayıp, Chicago'ya giderek mimari üzerine eğildi. Yedi sene, Dankmar Adler ve Louis Sullivan ile çalıştıktan sonra, 1893'de kendi ofisini açtı ve ofisine ilk gelen müşterisi William H. Winslow idi. River Forest, Illinois'de yapılan, Wright'ın felsefesinin ilk dönemlerine ait olan Winslow Evi 1894 yılı için sıradan değildi, aksine değişikti. Duvarlar bir basamak üzerine oturmuş gibi görünüyordu ve evle toprağın ilişkisinin iyi görülebilmesi için etrafında çok az çiçeklendirme düşünülmüştü. Wright, kır evinin sadeliğinin basit yatay ve dikey çizgilerle sağlandığını öne sürüyordu. Çatıyı delip, gökyüzüne uzanan birden fazla baca kalabalığı yerine, tek veya iki büyük bacayla dikeyliği sağlamayı tercih etmişti ve Winslow evinde geniş bir bacadan aşağıya doğru uzanan çatıyı görürüz. Sonraki eserlerinde çatı altında yatay bir bant şeridi oluşturacak olan pencereler, bu örnekte henüz şerit halini almamış, fakat çatının hemen altından başlama özelliğini sağlamışlardı.

Wright, yeni bir mimari anlayışı sadece dış görünüşte getirmiyordu, aynı zamanda plan şemasını da baştan ele alıyordu.

Şelale Evi

Winslow Evi

Ralph Jester Evi

Jean Hanna Evi

Wright, tasarımlarında her zaman süreklilik ve bütünlüğü organik mimaride birleştirmişti. Parçaların bütüne ve bütünün parçalara uyumu olan organik mimari, Wright'ın tasarımlarında insanı, doğayı, malzemeyi, hatta endüstriyi bile içine katmıştır. Daha geniş anlamda, Wright, organik mimariyi şöyle açıklamaktaydı: "*Zamana uygunluk, mekana uygunluk, insana uygunluk*".⁴ Yaşayan kişi ve yaşanan mekan artık bütünleşerek tek olma özelliğini kazanıyordu.

Chicago'daki Robie Evinin başarısında iyi bir mimar ve ev sahibi ilişkisi yatmaktadır. Kendisi mühendis olan ev sahibi, her yönüyle-fonksiyonel planlaması, mekanik sistemi ve iç dekorasyonu - bir makine gibi işleyecek nitelikte bir ev istemiştir. Kır evinin tüm özelliklerini taşıyan Robie evi, özellikle yataylık ve dikeylik ile sağladığı sade güzellik ile ilgi çekmektedir. Bu organik mimari örneğinde iki yöne doğru uzanan konsollarla iç mekan dışarıya uzanarak serbest akışkan mekanlar yaratılmaktadır.

1935 yılında, Edgar Kauffman, Jr., Wright'tan istedikleri evi şöyle tanımladı: "*Çok görkemli ya da taklitçi bir yapı değil istediğimiz. Sadece şehir insanının gelip, doğanın içinde kendini yenileyebileceği bir yer istiyoruz.*" Bear Run, Pennsylvania vadisinde Şelale Evin tasarımıyla Wright, yıllardır üstünde uğraştığı düşüncelerinin hepsini somut bir yapıya döndürerek doğayı, insanı, mekanı birleştirmeyi başarmıştır. Robie evinde sadece iki yöne doğru uzanan konsollar, burada her yöne doğru uzanır ve çok sağlam temellere oturmasına rağmen, yapı sanki boşluğa uzanıyormuş gibi görünür. Çok büyük bir ev izlenimini verdiği halde, Şelale Evinde, aslında sadece gereksinimi giderecek kadar oda vardır. Evin büyük bir bölümü yemek, oturma salonları ve teraslara ayrılmıştır. Bu mekanların iç dekorasyonu ve mobilyası da Wright tarafından tasarlanmış olup, sabit mobilya halinde düzenlenmiştir. Doğanın içine yatay ve dikey hatlar koyularak sadelik getirilmiş ve doğayla evin uyum içinde yaşaması sağlanmıştır. Malzeme kullanımında her zaman ki gibi titiz davranan Wright, betonun plastik ve pürüzsüz güzelliğiyle, şömine bacalarının dokulu taş yüzeylerini birleştirmiştir. Ancak, buradaki malzemeler sadece taş ve beton değildir, çünkü akan şelale de evin bir parçasıdır artık; taş ve beton hareketsizliği simgelerken, akan su hareketi simgeler ve karşıtlıklar birleştirilir. Wright, Şelale Evinde, "*zamana, mekana ve insana uygunluk*" felsefesini kullanarak Bear Run vadisine tek olma özelliğini kazandırmıştır.

Şelale Evindeki başarılar, Wright'ı daha fazla arayışa yöneltmiştir. Jean Hanna (Balpeteği) Evinde altıgen formları kullanmasının nedeni, daha akışkan bir iç mekanı, 90 derecelik açılar yerine, 120 derecelik açılarla yakalama arzusudur. Aslında, tam bir altıgen formda olmayan yapı, genelde 120 derece açılarla oluşturulmuş mekanların

Jacobs Evi

birleşiminden oluşur. Wright, akışkan mekanı yaratmak için daire forma da başvurmuştur. Arizona, Scottsdale'daki Jester Evinde her oda daire formundadır ve ev kare bir gride yerleştirilmiştir.

Wright her zaman düşüncelerinin oturduğu temel insan ve doğa olduğunu belirtmişti. Arizona'daki Taliesin West yapısında artık doğa ve yapı ayrı değildir, bir bütündür. Aynı yaklaşımı Jacobs Evinde de görürüz-taş, ahşap, kaktüs, toprak-artık hepsi birleşmiştir. Benzer yaklaşımı oğlu için yaptığı evde de görüyoruz.

"*Kişiler, doğayla ne kadar yakınlaşırsa, fiziksel ve ruh olarak da o kadar iyi gelişirler.*"⁵

Wright'ın tasarımlarına bakıldığında, aynı düşüncelerin, tutarlılıkların tüm eserlerinde devam ettiğini görürüz; ancak bu devam, bir tekrarcılık veya kopyacılık değildir, çünkü Wright, her zaman tasarladığı nitelikleri geliştirmek için çaba göstermiştir. Günümüz insanının özlediği, yaşanılır mekanları yaratan Wright, düşüncelerini tutarlı bir felsefeye dönüştürerek, tüm eserlerine ve eserlerle bir bütün oluşturan doğaya tek olma özelliğini vermiştir. Konut mimarisini, her yönüyle çalışarak çok güzel bir noktaya getiren Wright, bir evi ailenin, fiziksel çevrenin, kültürün, mimarın, strüktürün paketlenmesi olarak gördüğünü vurgular. Onun çalışmalarıyla birlikte, mimarın soyut ve somut her yönü ile plan, kesit, cephe, mimari elemanlar, bütünlük, süreklilik, sadelik, yeni anlamlar kazanmıştır ●

• Doç. Dr. DEÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

DİPNOTLAR

1. Frank Llyod Wright/Collected Writings-Cilt 1 (1894-1930) s. 249.
2. Benedict Taschen, Frank Llyod Wright, Fondation, Scottsdale, Arizona, 1994, s.20.
3. Frank Llyod Wright/Collected Writings-Cilt 1(189-1930) s. 250.
4. Benedict Taschen, a.g.e., s.28.
5. Benedict Taschen, a.g.e., s.28.

KAYNAKLAR

1. Aylesa, Forsee; "Frank Llyod Wright Rebel in Architecture", Ladder Edition, Berkley Publishive Corporation, 1964.
2. Architectural Record , Ocak, 1961, sa. 12-16.
3. Arkitekt "Yaşama Sanatı"; Orar, 1991, sa. 72-82.
4. Bruce Books Pfe Iffer; "Frank Llyod Wright", Abradale Press/Harry N.Abrams, Inc, Newyork, 1996.
5. Benedict Taschen, "Frank Llyod Wright", Fondation, Scottsdale, Arizona, 1994.
6. Norris Kelly Smith, "Frank Llyod Wright", A Study in Architectural Content", Prentice-Hall Inc, Englewood Cliffs NewYork, 1966.
7. Robert C. Twombly; "Frank Llyod Wright/His Life.